

Kudlyak Yu.V. Analysis of methods of mobilization of financial resources by jars in the modern terms of development

In the article the author revealed the economic essence of the methods of accumulation of financial resources of the banking institutions, conducted the analysis of the dynamics of the issued share capital, subordinated debt and deposit funds of Ukrainian banks in the context of the four groups according to the classification of the National Bank of Ukraine. Attention focused on studying the methods and the identification of the key indicators-criteria of evaluating the quality of the generated liabilities of the banks, that will allow to improve the management of the financial providing of development of financial and credit institutions.

Keywords: bank, financial resources, issued share capital, deposits, interbank loans, subordinated debt.

УДК 336.[71+22]

*Асист. О.С. Лемішовська, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"*

КОНЦЕПЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ ПРОЦЕСОМ БАНКІВ

Розглянуто сучасні спрямування концептуальної побудови податкового менеджменту, його функціональне позиціонування в системі управління банківською установою. Наведено результати критичного аналізу існуючої організації управління податковим процесом банківських установ. Запропоновано концепцію його функціональної моделі.

Ключові слова: банки, оподаткування, податковий процес, управління, податковий менеджмент, податкова політика, податкове планування, функціональна модель.

Постановка проблеми. В умовах невизначеності сучасного фінансово-економічного середовища (глобального і національного), високої ризикованості інвестиційно-кредитних операцій конкурентоспроможність і ринкову позицію отримують банки, здатні забезпечити взаємодію всіх елементів системи управління, включаючи управління податками. Виходячи із європейських та загальносвітових тенденцій щодо посилення змісту і параметрів оподаткування корпоративних структур реального і фінансового секторів економіки, податковий менеджмент (самодостатня структура управління податковим процесом) об'єктивно визнано важливою підсистемою фінансового управління банківських установ. Доцільна і дієва організація системи управління податковим процесом визначально впливає на загальну ефективність діяльності банку, оскільки податкові відносини опосередковують більшість банківських операцій. Саме ці причини обумовлюють потребу досліджень щодо управління процесами оподаткування банків, доцільне спрямування розвитку та формування цілісної та структурованої концепції управління податковим процесом банків, що базується на удосконалених податкових інструментах.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми та визначення питань, що не вирішені. Аналізом тематичних джерел [1-10] виявлено, що лише в незначній кількості праць вітчизняних науковців управління податковим процесом виділяється як самодостатній напрям і складова фінансової політики банків [1, 3, 6]. У публікаціях зазвичай така підсистема ототожнюється й змістовно позиціюється з поняттями "податкова політика", "податковий менеджмент" та "податкове планування", сутність яких зводиться до спрямованості на поточну мінімізацію платежів до бюджету [2, 4, 5].

Невирішеними питаннями залишаються питання чіткого розмежування наведених категорій та взаємодії складових структурних елементів податкового процесу в межах управління ним.

Мета роботи. Метою роботи є обґрунтування доцільного взаємозв'язку складових управління податковим процесом та формування на цій основі концепції його функціональної моделі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження концептуальних засад функціональної моделі управління податковим процесом у банках найдоцільніше розпочати з розгляду категорії "податковий менеджмент", яку на макро- і мікрорівні достатньо широко застосовують у сучасних наукових дослідженнях банківського і реального секторів економіки, наукових і навчально-академічних джерелах та в практичному оперуванні у сфері оподаткування. Такий термінологічний і категорійний апарат використовують як стосовно діяльності державних податкових органів, так і до організаційної корпоративної структури окремої економічної одиниці, у функції якої входять усі процеси і процедури пов'язані з плануванням, нарахуванням та сплатою податків.

Із загальноекономічного погляду, можна дотримуватись позицій, що "податковий менеджмент є частиною системи управління і його можна визначити як сукупність принципів, методів, засобів і форм управління процесами оподаткування, розроблених і застосовуваних з метою оптимізації податкового навантаження і на цій основі підвищення ефективності діяльності економічного суб'єкта" [1, с. 4].

У цих двох різнорівневих системах податкової сфери (державний і корпоративний менеджмент) використовують такі взаємопов'язані форми системного управління як податкове прогнозування і податкове планування, регулювання (оптимізація) та контроль, а також аналіз результатів. Виконання плану надходжень податків до бюджету (державний податковий менеджмент) і мінімізація (оптимізація) податкових платежів (корпоративний податковий менеджмент) – такі основні орієнтири до оцінювання ефективності функціонування цих систем в українській практиці.

З позиції ефективності й інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності національної економіки такі результати функціонування податкового менеджменту повинні, безперечно, базуватися на двоїстості характеру оцінювання – мобільності й ефективності фінансово-економічних процесів і рентабельності та зростанні ринкової вартості власного капіталу суб'єктів економіки. Передусім це стосується банківських установ як інституційних інвесторів реального сектору економіки.

Ми дотримуємося позиції, що "специфічні прийоми та інструменти корпоративного податкового менеджменту не суперечать загальним принципам державного менеджменту" [2, с. 127] і на цих висхідних принципах пропонуємо такі координати створення концептуального базису системи податкового менеджменту у національній економіці (рис. 1).

Проведені дослідження засвідчують, що категорія "управління податковим процесом" в системі фінансового управління є недостатньо вивченою. Конкретизоване розуміння цього категорійного поняття з визначенням його місця в системному інструментарії фінансової діяльності не є однозначним. У сучасній

економічній літературі деяка група науковців не виділяє управління податковим процесом у фінансовій політиці банку, підмінюючи його поняттям "податковий менеджмент", "податкова політика" та "податкове планування", сутність яких зводиться до спрямованості на мінімізацію платежів до бюджету.

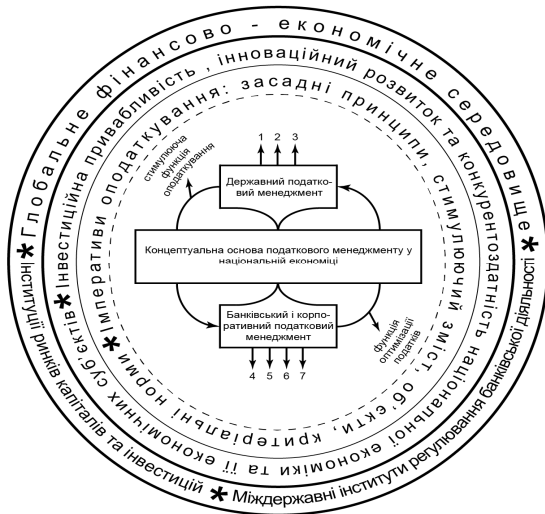

Рис. 1. Концептуальний базис системи податкового менеджменту у національній економіці (джерело: власна розробка)

Примітки: 1. Умови рекапіталізації прибутку; 2. Імперативи репатріації капіталу і прибутку; 3. Норми оподаткування дивідендів; 4. Політика бонусних доплат; 5. Дивідендна політика банку; 6. Стратегія капіталізації банку; 7. Фінансова стійкість і передумови банкрутства банку

На наш погляд, ототожнення всіх цих понять пов'язане з недооцінюванням ролі, яку необхідно відводити сучасному управлінню оподаткуванням. Більшість досліджень не акцентують уваги на проблемах цілеспрямованості у сфері оподаткування, а, зазвичай, за висхідний базис приймається, що в сучасних умовах для держави основним завданням є поповнення бюджету, а для банку, як платника податків, – мінімізація податкових платежів. У зв'язку з таким спрощеним підходом до процесів оподаткування, необхідність поглибленого обґрунтування функціональної ролі і змісту поняття "управління податковим процесом" стає неочевидною.

Під час встановлення взаємозв'язку таких фінансових інструментів як "управління податковим процесом", "податковий менеджмент", "податкова політика" та "податкове планування", виникає питання чіткого розмежування цих категорій, необхідність оцінювання їх співвідношення, аналізу причин ототожнення. Для встановлення співвідношення категорій "податковий менеджмент" та "управління процесом оподаткування" проаналізуємо сутність і змістове трактування поняття "податкового менеджменту" в економічній літературі.

На основі наведених визначень можна зробити висновок про відсутність єдиного узгодженого трактування цього поняття. Деякі автори [3], розкриваючи

податковий менеджмент, вважають, що його зміст полягає у розробленні управлінських рішень, визначаючи його основну мету – активний вплив на нарощування фінансового потенціалу при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури, інші [4] сутність податкового менеджменту зводять до його спрямованості на мінімізацію платежів до бюджету. У праці [5] його позиціюється інструментом, спрямованим на вибір між різними варіантами здійснення фінансово-господарської діяльності з конкретно визначеною метою – досягнення максимально низького рівня податкових зобов'язань.

На наш погляд, визначення податкового менеджменту найбільш змістовно наведено авторами [1, 6], оскільки характеристики податкового менеджменту подають через систему елементів (принципів, методів, засобів і форм управління) та уточнює його кінцеві цілі – оптимізацію податкового навантаження.

На основі узагальнення наведених визначень та інших опрацьованих джерел інформації можна зробити висновок про те, що податковий менеджмент, розглядають, по суті, як управлінський процес, спрямований на оптимізацію чи мінімізацію податкових платежів. Тобто, за результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що між спрямованістю нашого дослідження понять "управління податковим процесом банків" і "банківський податковий менеджмент" принципові відмінності полягають лише в об'ємнішій функції першого.

Для більш чіткого розкриття поняття "податковий менеджмент" вважаємо за доцільне розглянути його через загальну сутність менеджменту і звернутись до основоположних визначень цього поняття. З функціональних позицій менеджмент розглядають як процес планування, організування, мотивування контролювання та регулювання, необхідний для формування та досягнення цілей організації [7, с. 7]. Оскільки у менеджменті використовують термін "управління" з орієнтацією на об'єкт [7], то його можна визначити як дію на об'єкт управління, що веде до його змін відповідно до заданих цілей.

Отже, податковий менеджмент, як і управління процесами оподаткування, – це діяльність з розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимізацією податків і зборів відповідно до заданих цілей і чинного податкового середовища. У зв'язку з тим, що зміст поняття управління податковим процесом ми досліджуємо як таке, що охоплює стратегічні питання, пов'язані з оподаткуванням, то податковий менеджмент доцільно розглядати технологією, в умовах практичної реалізації. Сформульоване визначення податкового менеджменту і системи управління податковими процесами банку контекстно вписується у змістове наповнення поняття "податкова політика".

Наведені результати визначень свідчать про різне трактування суті податкової політики платника податків. Одні науковці вважають її вибором найбільш ефективних варіантів здійснення податкових платежів за наявності альтернативних варіантів його діяльності [8], характеризуючи в такий спосіб лише організаційний аспект її формування. В інших працях її визначають як сукупність методів, методологічних прийомів, принципів планування, організації та контролю за обчисленням та сплатою податків, або визначають податкову політику як основну ланку мінімізації податкових платежів, чи спосіб дій щодо поведінки під час формування податкових зобов'язань [9].

Зміст податкового менеджменту (системи управління податковим процесом) багато в чому залежить й від того, які установки були зроблені під час формування податкової політики. Отже, під час розгляду податкового менеджменту, як процесу реалізації управлінських рішень у сфері оподаткування, податкову політику потрібно розглядати в координатах, що визначають цілі і завдання, які реалізуються в рамках податкового менеджменту. Саме тому податковий менеджмент доцільно розглядати переважно в рамках існуючої податкової політики як інструмент реалізації її основних завдань (оперативних і стратегічних).

Попри наведене, все ж потрібно зазначити, що деякі вчені, як Ю.Г. Лисенко, К.Г. Макаров у [10], взагалі не виділяють податкову політику як окремий напрямок в стратегії економічного суб'єкта. Натомість у цих працях наголошено на податковому плануванні, як функціональному інструменті оптимізації системи оподаткування, розглядаючи його в системі цілеспрямованих дій у платника податків. Дефініція "управління податковим процесом" вважається базовою складовою побудови ефективної системи скоординованих дій її елементів щодо: своєчасності та повноти нарахування і сплати податків, оптимізації їх структури, удосконалення засадничих принципів їх обліку та звітності з метою гармонізації процесу оподаткування.

На основі дослідження ми сформулювали схематичне позиціонування інструментів податкового процесу у системному інструментарії оподаткування банківських установ, що відображено на рис. 2.

У пропонованій концепції функціональної моделі управління податковим процесом банків стрілками наведено взаємодію податкових інструментів у функціональній спрямованості цієї системи.

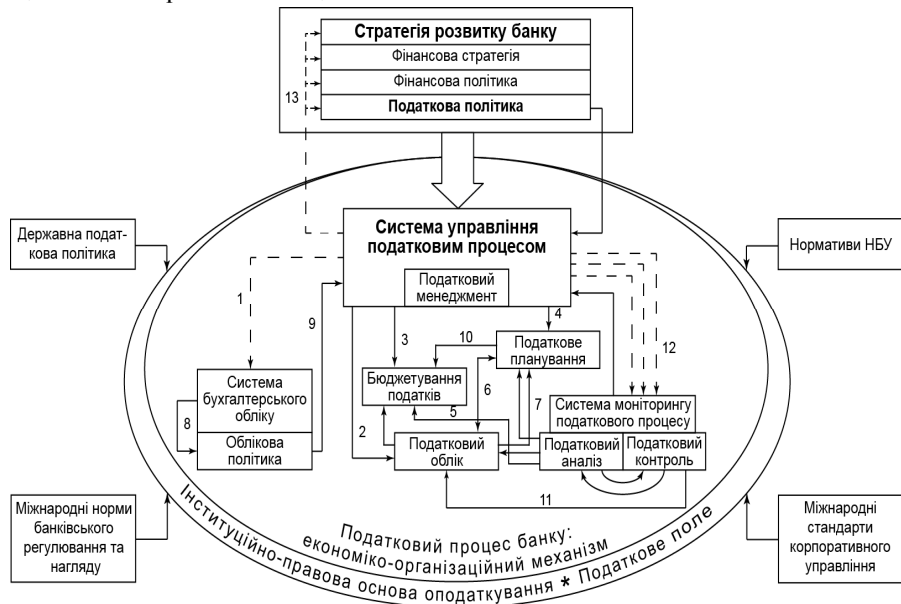

Рис. 2. Концепція функціональної моделі управління податковим процесом в банках (джерело: власна розробка)

Пояснення взаємодії структурних елементів в податковому процесі банку: 1) визначення доцільності з погляду управління оподаткуванням, застосування альтернативних варіантів у стандартах бухгалтерського обліку з метою врахування їх в обліковій політиці банку (8, 9); узгодження базових підходів з погляду податкового обліку і бюджетування податків; підпорядкування виробленим цілям управління податковим процесом (3); податкове планування розробляють виходячи із функціонального спрямування системи управління податковим процесом (4), узгоджуючи змістове наповнення з показниками податкового обліку (6); акцентовано на важливості попереднього податкового аналізу в оцінюванні відповідності податкових інструментів (податкового бюджетування, податкового планування, податкового обліку) завданням і потребам податкового управління (5); для практичної дієвості управління податками важливим є узгодження інструментальних засобів (10) та поточний контроль за веденням податкового обліку (11); стрілками 12, 13 обґрунтовано необхідність в сучасних динамічних змінах і непередбачуваності зовнішніх умов проведення систематичного і системного моніторингу податкового процесу з метою адаптації системи управління податковим процесом та на основі її обґрунтувань здійснювати корекцію податкової та фінансової політик і стратегії банку.

Наведеним обґрунтовано, що податковий менеджмент підлягає розгляду в рамках управління податковим процесом як інструмент реалізації його поставлених завдань, а податкове планування формою механізму його здійснення. Стосовно податкової політики, яка ураховує фінансову стратегію банку, управління податковим процесом разом з податковим менеджментом розглянуто як технології та практичні засоби її реалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Організація достатньо самостійної системи управління податковим процесом у складі фінансового менеджменту банку виступає необхідним засобом адаптації вітчизняних банків до зовнішнього середовища. Складання прогнозу податкових платежів, виявлення та аналіз факторів, які впливають на рівень податкового навантаження, оцінка економічної доцільності здійснення тих чи інших видів діяльності за існуючого податкового навантаження, створюють вимогу організації ефективного управління процесами оподаткування й з огляду на засадничі принципи й норми чинної податкової системи.

Ефективність впровадженій у практику системи управління податковим процесом у банківських установах визначально залежить від рівня обґрунтованості концептуального базису функціональної моделі та адаптивності її механізму, який повинен узагальнювати основні складові системи та взаємозв'язки податкових інструментів. Подальші наукові дослідження в цьому напрямі повинні стосуватися обґрунтування організаційної основи формування функціональної моделі управління податковим процесом банків.

Література

1. Горб В.А. Управління податковими платежами підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / В.А. Горб; Приазовський державний технічний університет, 2005. – 21 с.
2. Скворцов М.Н. Податковий менеджмент: стратегія і тактика / М.Н. Скворцов. – Кн. 2: Податковий менеджмент в умовах становлення і розвитку ринкової економіки / за ред. В.П. Давидової. – К. : Вид-во "Кондор", 2007. – 416 с.

3. Крисоватий А.І. Податковий менеджмент : навч. посібн. / А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма. – Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш", 2004. – 304 с.
4. Контрощикова О. Податковий менеджмент як інструмент мінімізації податкових платежів / О. Контрощикова // Економіка. Фінанси. Право : наук. журнал. – 2002. – № 8. – С. 25-27.
5. Тимченко О.М. Податковий менеджмент : навч.-метод. посібн. / О.М. Тимченко – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 150 с.
6. Гордієнко Є.С. Оптимізація податкового середовища підприємства / Є.С. Гордієнко, Ю.І. Шевченко. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Economics/24216.doc.htm.
7. Кузьмін О.С. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навч. посібн. / О.С. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", "Інтелект-Захід", 2002. – 228 с.
8. Чернякова Т.М. Формування економіко-організаційного процесу оподаткування підприємств України : монографія / Т.М. Чернякова. – Луганськ : Вид-во Східноукр. НУ ім. В. Даля, 2003. – 188 с.
9. Финансовый менеджмент: теория и практика : учебник / под ред. Е.С. Стояновой. – Изд. 5-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во "Перспектива", 2003. – 656 с.
10. Управление налогообложением прибыли предприятий : учебн. пособ. / Ю.Г. Лысенко, К.Г. Макаров и др. / под ред. Ю.Г. Лысенко. – Донецк : ООО "Юго – Восток, Лтд", 2003. – 172 с.

Лемишовская О.С. Концепция функциональной модели управления налоговым процессом банков

Рассмотрены современные направления концептуального построения налогового менеджмента, его функциональное позиционирование в системе управления банковским учреждением. Приведены результаты критического анализа существующей организации управления налоговым процессом банков. Предложена концепция его функциональной модели.

Ключевые слова: банки, налогообложение, налоговый процесс, управление, налоговый менеджмент, налоговая политика, налоговое планирование, функциональная модель.

Lemishovska O.S. Concept functional model of banks tax processes

This article reviews new conceptual orientation of the tax management, its functional position in the management of the banking institution. The results of the critical analysis of the existing tax administration process banking institutions. Proposed the concept of its functional model.

Keywords: banks, taxation, tax process management, tax management, tax policy, tax planning, functional model.

УДК 658.15:630*794

Доц. О.В. Максимець, канд. екон. наук;
магістр І.Б. Громяк – НЛТУ України, м. Львів

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ЛІСОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

На прикладі державного підприємства "Бродівське лісове господарство" розглянуто методичні підходи до оцінювання фінансового стану лісових підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Визначено щільність зв'язку між окремими факторами. Побудовано модель впливу експортної діяльності на фінансовий стан обраного лісового підприємства – ДП "Бродівське ЛГ" – на основі кореляційно-регресійного аналізу.

Ключові слова: експортна діяльність, показники фінансового стану, кореляційно-регресійний аналіз, моделювання, лісові підприємства.

Актуальність дослідження. Фінансовий стан діяльності підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за умов мінливого й на цьому етапі несприятливого середовища, залежить від обґрунтованості управлінських рішень, які мають ґрунтуватись на результатах фінансово-економічного аналізу. Лісові підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, у сучас-

них умовах повинні бути забезпечені системою підходів та принципів аналізу взаємопов'язаних та взаємно обумовлених господарських аспектів діяльності на основі оцінювання фінансового стану. Методологічні принципи та підходи до оцінювання фінансового стану формують відповідні методики аналізу для використання як інструменту ефективного управління. З іншого боку, важливо досліджувати ступінь та напрямок впливу зовнішньоекономічної діяльності на фінансовий стан підприємств-суб'єктів ЗЕД.

Ступінь дослідження проблеми. В економічній літературі проблеми узагальнення методологічних принципів та методик аналізу фінансового стану підприємств відображені в роботах В.Г. Артеменко, Т.Г. Беня, М.Д. Білик, І.А. Бланка, М.А. Болюха, С.Б. Довбні, В.О. Захарченко, А.І. Ковальова, Є.В. Мниха, С.В. Мороза, О.А. Морозової, А.Н. Поддєрьогіна, Є.Г. Рясних, В.П. Савчука, М.Г. Чумаченка, А.Д. Шеремета та ін. Значний внесок у розроблення проблем теоретичного та практичного характеру у галузі аналізу та передбачення фінансового стану підприємств зробили такі зарубіжні вчені, як У. Бівер, Е. Альтман, Е. Бернхардсен, С. Завґрен, Е. Дікін, Р. Едмінстер, Е. Лайтінен, Р. Ліббі, С. Моссман, Р. Моррис, Д. Робертсон, Д. Уїлкокс, М. Блюм та ін.

Науковці приділяють увагу проблемам методичного забезпечення оцінки фінансового стану підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Емпірична спрямованість досліджень переважає наукові узагальнення питань методології, що, своєю чергою, обмежує розвиток методичних засобів аналізу та позначається на обґрунтованості управлінських рішень і результатах господарської діяльності підприємств-суб'єктів ЗЕД. Недостатня забезпеченість лісових підприємств методами аналізу фінансового стану обумовлює актуальність дослідження.

Метою цієї роботи є огляд методичних засад та формування підходів до побудови моделі впливу експортної діяльності лісових підприємств на їх фінансовий стан.

Виходячи з поставленої мети роботи, необхідно вирішити такі завдання: розглянути теоретичні та методичні аспекти, пов'язані з оцінюванням та аналізом фінансового стану підприємства-суб'єкта ЗЕД; провести оцінювання фінансового стану ДП "Бродівське ЛГ"; на основі кореляційно-регресійного аналізу визначити ступінь та напрямки впливу експортної діяльності на фінансовий стан.

Об'єктом дослідження є фінансовий стан лісових підприємств. Предметом дослідження є методичні підходи до оцінювання впливу експортної діяльності на фінансовий стан ДП "Бродівське ЛГ".

У ході дослідження були використані методи: економічного аналізу – для вибору системи показників для оцінювання фінансового стану; економіко-математичні методи – для виявлення і вимірювання взаємозв'язків впливу факторів на показники фінансового стану; системного підходу – під час визначення місця, вагомості й класифікації факторів. Основні прийоми, які використовували в ході дослідження: порівняння, абстрагування, аналізу та синтезу, детермінованого та стохастичного аналізу.

Для визначення ефекту впливу та залежності обсягів експорту підприємства від основних фінансових показників діяльності було взято за основу методику, запропоновану фінськими науковцями К. Латінен та А. Топпінен "Fi-